

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA PSIXOLOGIK
TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS

Rahmonqulova Xolida

Jizzax davlat pedaogika universiteti

Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedrasi

Annotasiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga psixologik tayyorlashda pedagog tarbiyachilar yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda tayyorlashlari haqida yoritilgan.*

Kalit soz'lar: *maktabgacha yosh davr, intellektual, psixologik, ma'naviy-irodaviy, ijtimoiy, aqliy bilim.*

Аннотация: *В данной статье описывается психологическая подготовка дошкольников к школьному обучению педагогами с учетом их возрастных особенностей.*

Ключевые слова: *дошкольный возраст, интеллектуальное, психологическое, духовно-волевое, социальное, психическое знание.*

Abstract: *This article describes the psychological preparation of preschoolers for schooling by teachers, taking into account their age characteristics.*

Key words: *preschool age, intellectual, psychological, spiritual-volitional, social, mental knowledge.*

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida" gi Qonunning 11-moddasida "Maktabgacha ta'lim bola shaxsini sog'lom va yetuk, maktabga o'qishga tayyorlangan tarzda shakllantirish masqagini ko'zlaydi. Bu ta'lim olti-yetti yoshgacha oilada, bolalar bog'chasida va mulk shaklidan qat'i nazar, boshqa ta'lim muassasalarida olib boriladi" - deb yozib qo'yilgan.

Su bois bugungi kunda umumta'lim maktablarning bola shaxsiga qo'yadigan asosiy talablaridan biri ularning maktabga psixologik tayyorgarligidir. Bolaning maktabga psixologik tayyorligi uning jamiyatdagi ijtimoiy mavqeiini o'zgarishi va kichik maktab yosh davridagi bolalar o'quv faoliyatining o'ziga xosligi bilan o'zviy bog'liqdir.

Shuni ta'kidlab o'tish joizki, maktabga psixologik tayyorgarlik doimiy hisoblanmaydi, balki u doimo o'zgarib boyib boradi. Psixologik tayyorlikning tarkibiy jihatlari: intellektual (aqliy), ma'naviy va irodaviy tayyorgarlikdan iboratdir. Aksariyat hollarda bolaning aqliy rivojlanganlik darajasi haqida gapirilganda uning so'z boyligi zaxirasi bilan aniqlanadigan aqliy bilimlari miqdoriga ko'prok e'tibor beriladi. Ota-ona, xatto ayrim tarbiyachilar ham bola qanchalik ko'p bilsa, u shunchalik rivojlangan bo'ladi, deb o'ylaydilar. Aslida esa unday emas, fan-texnika, ommaviy axborot vositalarining keng tarqalganligi tufayli bugungi kun bolalari go'yo ma'lumotlar

ummonida soʻzib yurgandek boʻlmoqdalar. Bu esa ulardagi soʻz boyliklarning keskin usishiga asos boʻlmoqda, lekin bu ularning tafakkuri ham shunday jadallikda rivojlanayapti, degan gap emas.

Maktabda amal qilinayotgan oʻquv dasturlarini oʻzlashtirish boladan narsalarni taqqoslay bilish, tahlil qilish, umumlashtirish, mustaqil xulosalar chiqarish kabi bilish jarayonlarining yetarlicha rivojlangan boʻlishini taqozo etadi.

Shuning uchun ham hozirgi kunda maktab amaliyotchi psixologlari tomonidan bolalarni birinchi sinfga qabul qilish jarayonida keng foydalanilayotgan psixodiagnostik vositalar, testlar, surovnomalar, asosan bolada yuqorida keltirib utilgan xususiyatning rivojlanganlik darajasini aniqlashga moʻljallangan metodikalardan iboratdir.

5-7 yosh bolaning maktabga intellektual (aqliy) tayyorligining yana muxim koʻrsatkichlaridan biri bu ulardagi obrazli tafakkoʻrning oliy darajada rivojlanganligidir. Bularga tayangan holda bola atrof-muhitdagi narsa-hodisalar oʻrtasidagi eng muhim xususiyatlarni, munosabatlarni farqlay olish imkoniyatiga ega boʻladi. Bu oʻrinda bolalar chizmalari tasvirlarni shunchaki tushunibgina qolmay, balki ulardan muvaffaqiyatli foydalana oladigan boʻladilar. Biroq ularning tafakkuri umumlashtirish xislatlariga ega boʻla borsada, predmetlar va ularning (tafakkuri) oʻrnini bosuvchilar bilan anik xatti-xarakati obrazliligicha qolaveradi.

Maktabgacha yosh davridayoq bola kichiq maktab yosh davrida yetakchi faoliyat turi boʻladigan – oʻquv faoliyatiga tayyorlangan boʻlishi lozim. Bunda bolada maʼlum bir tegishli masalalarning shakllangan boʻlishi muhim ahamiyatga ega. Bunday jarayonlar birinchi sinf oʻquvchilaridan topshiriqda oʻzi belgilagan oʻzgarish, yangilik alomatlarini qidirib topa bilish va ulardan xayratlanishni, qiziqishni talab qiladi

5-7 yoshli bolaning maktabga borishdan bosh tortishi asosan uni tarbiyalashda ota-onalar tomonidan yoʻl qoyilgan xatoning oqibati hisoblanadi.

Ayrim ota-onalarda maktabgacha yosh davridagi bolani maktab bilan qoʻrqitish hollari ham kuzatiladi.

- ***Ikki gapni eplab gapira olmasang, maktabda qanday oʻqiysan?***
- ***Sanashni bilmaysan-u, maktabga qanday borasan?***
- ***Maktabga borsang, oʻrtoqlaring bu qilgʻingdan kulishadi!***
- ***Hech narsani bilmaysan, maktabga borsang bizni uyaltirasan!*** kabi taʼna-

dashnomlar, bolada maktabdan qoʻrqish, undan xavfsirashning shakllanishiga asos boʻlishi mumkin. Shunday qoʻrquv bilan maktabga borgan bolalarning maktabga boʻlgan munosabatini oʻzgartirish, ularda oʻziga nisbatan ishonch uygotish uchun xaddan ziyod kuch, vaqt, mehnat, sabr-toqat, chidam, eʼtibor zarur boʻladi. Bu esa bolada oldindan maktabga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishga qaraganda shubxasiz, murakkab jarayondir.

Bolani 1-sinfda oʻqitishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarning sababi kattalarning bola bilan boʻladigan muloqotlari shakli u yoqi bu vaziyatga bogʻliq boʻlmagan holda, shaxsiy ahamiyatga ega boʻlishi muhim ahamiyatga ega. Bunday muloqot bolaning

kattalar e'tiboriga va hamdardligiga bo'lgan extiyojlarni kattalar tomonidan qondirilishi bilan xarakterlanadi. Muloqotning bu shakliga erishgan bolalar uchun kattalarga e'tibor, ular murojatini tinglash va tushunishga intilish va kattalar tomonidan ham ularga nisbatan shunday e'tibor ko'rsatilishiga bo'lgan ishonch xosdir. Bunday bolalar kattalarning turli vaziyatlarda (kuchada, uyda, mehmonda, ishxonada) o'zlarini qanday tutishlarini farqlay oladilar. Kattalarning bunday xulqni anglash evaziga bolalar ham kattalarga, o'qituvchilarga, shu vaziyatga mos ravishda munosabatlarni namoyon qiladi.

Ta'lim jarayonida bola imkoniyatlarining namoyon bo'lishi ma'lum darajada nasliy omillar bilan ham bog'liqdir. Bolalar o'z temperament xususiyatlariga ko'ra ham bir-birlaridan ajralib turadilar:

- Xushchaqchak, sergap, quvnoq, xayotning o'zgaruvchan sharoitlariga tez moslasha oladigan bolalar – ***sangvinnik*** temperamentga mansub buladilar.
- Ko'pincha noxush kayfiyatda yuradigan, ta'sirchan, kamgap, sust bolalar – ***melanxolik*** temperamentga kiradilar.
- Xotirjam, befark, kamharakat, nutqi sust bolalar – ***flegmatiklar***dir.
- Jahldor, betoqat, serzarda, harakatchan bolalar – ***xolerik*** hisoblanadilar.

Bolalar kattalarning yordamiga muhtoj bo'lishiga qarab ham bir-birlaridan farq qiladilar. Ba'zi bolalar biror xatti-harakatni bajarishni bir necha marta ko'rsatish, tushuntirish, ketidan ergashtirish kerak. Boshqa bolalarga esa bajariladigan ish bir marotaba ko'rsatilsa yetarli bo'ladi.

Shunday bolalar ham borki, ular berilgan vazifani mustaqil bajaradilar. Bolalar o'zlarini qiziquvchanlik, aqliy faolliklariga qarab ham bir-birlaridan ajralib turadilar. Ba'zi bolalar ko'p savol beradilar va harakatchan bo'ladilar, ba'zi bolalarni esa hech narsa qiziqitirmaydi.

Xuloasa qilib aytganda, bolalarning maktab ta'limiga psixologik tayyorgarligi keng va mukammal bo'lib rivojlangan bo'lishi darkor. Bolalarga qanchalik yaxshi ta'lim-tarbiya bersak, o'ylaymanki ular kelajakda Ona - vatanga sadoqat ruhida, yetuk inson bo'lib yetishadilar. Demak, tarbiyachi bola shaxsida axloqiy his-tuyg'ularni tarbiyalash uchun hamma vosita va metodlarni qo'llasa, yaxshi xulq namunalarini o'rgatish ancha oson kechadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOT:

- 1.O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" gi Qonun 2020 yil 23 sentyabrdagi O'RQ 637-son.
- 2.D.Q.Asqarova. Bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash metodikasi. T.: 2020 yil "Navro'z " nashriyoti.
- 3.Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostikasi. TDPU. Ma'ruzalar matni.T.:2021yil